

Πρακτικές Εκπαίδευσης Ενηλίκων

*Επιμόρφωση εκπαιδευτών/τριών Επιμορφωτικών Κέντρων
28-03-2015 Λευκωσία*

Σύνδεση με τα προηγούμενα:

1. Χαρακτηριστικά ενήλικων εκπαιδευομένων ✓
2. Δεξιότητες επικοινωνίας ενηλίκων εκπαιδευομένων ✓
3. Μεθοδολογία διδασκαλίας για ενήλικες εκπαιδευομένους ✓
4. Παιδαγωγικές πρακτικές διδασκαλίας

Στόχοι

- Απαρίθμηση των εκπαιδευτικών πρακτικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια μιας διδακτικής ενότητας
- Περιγραφή των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων κάθε εκπαιδευτικής πρακτικής

Εκπαιδευτικές πρακτικές

1. Εισήγηση
2. Πρακτική άσκηση
3. Μελέτη περίπτωσης
4. Παιχνίδι ρόλων
5. Ερωτήσεις-απαντήσεις
6. Συζήτηση
7. «Χιονοστιβάδα»
8. «Καταιγισμός ιδεών»
9. Επίδειξη
10. Ομάδες εργασίας

Ταξινόμηση εκπαιδευτικών τεχνικών

- Τεχνικές διερεύνησης: Εκπαιδευτικές τεχνικές που στοχεύουν στην ανακάλυψη της γνώσης από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους
  - π.χ. ομάδες εργασίας, συνέντευξη από ειδικό ή συζήτηση.
- Τεχνικές εφαρμογής: Εκπαιδευτικές τεχνικές που επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν
  - π.χ. ασκήσεις.
- Τεχνικές παρουσίασης: Πρόκειται για παρουσίαση Θεμάτων από τους εκπαιδευόμενους
  - π.χ. συζήτηση και επίδειξη.
- Τεχνικές καθοδήγησης: Τεχνικές όπου δίνεται έμφαση στην από κοινού επεξεργασία του περιεχομένου του μαθήματος από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές
  - π.χ. παιχνίδι ρόλων, καταγισμός ιδεών, συζήτηση.
- Τεχνικές ανακάλυψης: Τεχνικές με τη χρήση των οποίων οι εκπαιδευόμενοι πρόκειται να ακολουθήσουν μια διαδικασία νοητικής εξερεύνησης, κυρίως με διάφορες μορφές προσομοίωσης.

Εισήγηση: πλεονεκτήματα

- Καθιστά δυνατή τη μετάδοση συγκροτημένων γνώσεων και την ανάλυση εννοιών σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα
- Η προετοιμασία και πραγματοποίησή της είναι ευκολότερη από άλλες τεχνικές
- Οι εκπαιδευόμενοι αισθάνονται συχνά ασφαλέστεροι όταν παρακολουθούν και κρατούν σημειώσεις, αντί να προσπαθούν να επεξεργαστούν τα ζητήματα οι ίδιοι
- «Κλασσικός» τρόπος παρουσίασης σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα

Εισήγηση: μειονεκτήματα

- Παθητική στάση εκπαιδευομένων
- Περιορισμός των δημιουργικών ικανοτήτων των εκπαιδευομένων

Πρακτική άσκηση

Ατομική ή ομαδική εργασία που μπορεί να πάρει διάφορες μορφές
Συνίσταται στην επεξεργασία:

- ενός ζητήματος
- στην επίλυση ενός προβλήματος
- στη διεξαγωγή κάποιου πειράματος
- στην κατασκευή ενός αντικειμένου, κλπ

Διενεργείται κάτω από την επίβλεψη του διδάσκοντα!

Στόχος είναι οι μαθητές να οδηγηθούν

- σε δράση, που την ακολουθεί ανάλυση των αποτελεσμάτων
- άντληση των γενικών αρχών
- διασύνδεση με ένα σύστημα γνώσεων, κλπ

Πρακτική άσκηση: πλεονεκτήματα

- Συνδέει τη θεωρία με την πράξη
- Προωθεί την ενεργή συμμετοχή
- Οι εκπαιδευόμενοι γίνονται περισσότερο υπεύθυνοι
- Αυξάνεται η αυτοπεποίθησή των εκπαιδευομένων μετά την επιτυχή αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων
- Η άσκηση δεν απαιτεί πολύ χρόνο, και μπορεί να προωθήσει συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους

Πρακτική άσκηση: μειονεκτήματα

- Απαιτείται προσεκτική προετοιμασία και εποπτεία από το διδάσκοντα
- Υψηλό επίπεδο κατευθυντικότητας
- Ένα ζήτημα δε μπορεί πάντα να εξεταστεί εξονυχιστικά μέσω της άσκησης

Μελέτη περίπτωσης

Μια μορφή σύνθετης πρακτικής άσκησης

Παρουσιάζεται ένα πραγματικό ή υποθετικό παράδειγμα (από το πεδίο του γνωστικού αντικείμενου που πραγματεύεται στην τάξη) με σκοπό να αναλυθεί σε βάθος και να διερευνηθούν είτε οι λύσεις στα προβλήματα που αναδύονται είτε οι παράγοντες που διαμόρφωσαν τη συγκεκριμένη περίπτωση

Μπορεί να χρησιμοποιείται με στόχο:

- Την εμπέδωση των θεωρητικών γνώσεων που αποκτήθηκαν από τους μαθητές
- Όταν ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί η απόκτηση των απαιτούμενων γνώσεων, και ο στόχος να είναι να υποκινηθεί η ευεργετική πορεία προς τη μάθηση
- Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις θα πρέπει με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας να εξαχθούν συμπεράσματα και να διατυπωθούν υποθέσεις

Μελέτη περίπτωσης: πλεονεκτήματα

- Κύριος παράγοντας της εκπαιδευτικής διεργασίας στη “μελέτη περίπτωσης” είναι οι ίδιοι οι μαθητές
- Οι εκπαιδευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να διεισδύσουν σε ένα ζήτημα περισσότερο μέσα από την πράξη, παρά μέσα από την ακρόαση!
- Αναπτύσσεται:
  - η ενεργοποίηση και η συμμετοχή των μαθητών,
  - η ικανότητά τους να λύσουν προβλήματα,
  - καθώς και η κριτική και αναλυτική τους σκέψη
- Συνειδητοποιούνται τα κριτήρια για τη λήψη συγκεκριμένων αποφάσεων
- Εμπεδώνονται οι προϋποθέσεις και τις συνθήκες που πρέπει να πληρούνται ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή θεωριών, νόμων κανονισμών και ενεργειών
- Από το επιμέρους παράδειγμα, γίνονται αναγωγές σε ευρείς γνωστικούς τομείς, περνώντας από το ειδικό στο γενικό.

Μελέτη περίπτωσης: μειονεκτήματα

- Είναι δύσκολο να βρεθούν περιπτώσεις για τις οποίες όλοι οι μαθητές έχουν εμπειρίες
- Υπάρχει δυσκολία στην εξαγωγή συμπερασμάτων, όταν οι λύσεις δεν μπορούν να αποτιμηθούν ποσοτικά
- Είναι δύσκολη (όσο και αναγκαία) η αναγωγή από το επιμέρους στο ολικό.
- Απαιτείται σημαντική εκπαιδευτική και επαγγελματική εμπειρία από τον καθηγητή

Παιχνίδι ρόλων

- Οι εκπαιδευόμενοι υποδύονται ρόλους που συνδέονται με μια εξεταζόμενη κατάσταση, με στόχο μέσα από το βίωμα να κατανοήσουν καλύτερα την κατάσταση
- Εφαρμόζεται κυρίως όταν επιδιώκεται η ανάλυση προβληματικών ή συγκρουσιακών καταστάσεων, που αφορούν τις ικανότητες, στάσεις, επικοινωνία, συμπεριφορά, κλπ

Παιχνίδι ρόλων: πλεονεκτήματα

- Προκαλεί την πλήρη ενεργοποίηση των συμμετεχόντων
- Αναπτύσσεται η ικανότητα διαπραγμάτευσης και επικοινωνίας
- Ευνοείται η αλλαγή των στάσεων των εκπαιδευομένων

Παιχνίδι ρόλων: μειονεκτήματα

- Η επιτυχία εξαρτάται από τη διάθεση και τη δημιουργικότητα των εκπαιδευομένων
- Ο εκπαιδευτής πρέπει να γνωρίζει καλά τις αρχές της επικοινωνίας και της δυναμικής της ομάδας

Ερωτήσεις απαντήσεις

- ✓ η πρόσβαση στο αντικείμενο της μάθησης γίνεται μέσω ερωταποκρίσεων – μαιευτική προσέγγιση
- ✓ οι ερωτήσεις τίθενται συνήθως από τον καθηγητή, αλλά μπορεί να γίνουν και από τους μαθητές
- ✓ συνήθως συνδυάζεται ή εναλλάσσεται με άλλες τεχνικές

Ε: ποιες τεχνικές διδασκαλίας νομίζετε θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις απαντήσεις;

Ερωτήσεις απαντήσεις: πλεονεκτήματα

- προωθείται η αυτενέργεια των εκπαιδευομένων
- παρακινούνται σε σκέψη
- δημιουργείται κλίμα επικοινωνίας και συμμετοχής
- αναπτύσσεται η κριτική ικανότητα
- γίνεται δυνατή η λεπτομερής προσέγγιση ενός ζητήματος
- δίνει στον εκπαιδευτή τη δυνατότητα να διαπιστώσει το βαθμό κατανόησης και τις ανάγκες των μαθητών ως προς το αντικείμενο της μάθησης

Ερωτήσεις απαντήσεις: μειονεκτήματα

- ❖ Απαιτείται αρκετός χρόνος
- ❖ Είναι πιθανές οι παρεμβάσεις εκτός θέματος
- ❖ Δεν είναι αυτονόητο ότι συμμετέχουν όλοι οι μαθητές
- ❖ Οι συμμετέχοντες πρέπει ήδη να διαθέτουν κάποιες απόψεις για το θέμα
- ❖ Περιορισμός των βιωματικών στοιχείων, μιας και η τεχνική βασίζεται στο λόγο, και όχι στην πράξη.

Χιονοστιβάδα

- Χρησιμοποιείται με στόχο να εξοικειωθούν τα μέλη μιας ομάδας και να νιώσουν ως μέλη μαθησιακής κοινότητας
- Οι εκπαιδευόμενοι ανταλλάσσουν απόψεις με στόχο την προώθηση και διερεύνηση του προβληματισμού γύρω από ένα ζήτημα με διαφορετική όμως μεθοδολογία από εκείνη της συζήτησης

Καταιγισμός ιδεών

- Συνίσταται στην πολυεπίπεδη εξέταση ενός ζητήματος ή μιας κεντρικής ιδέας, μέσω της υποκίνησης των μαθητών να προβούν σε ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση ιδεών
- Δεν έχει σημασία αν γνωρίζουν το θέμα - ζητούμενο είναι να συμβάλουν στην εξέταση του ζητήματος με όποια ιδέα ή πρόταση έρχεται στο μυαλό τους, έστω και να μοιάζει φανταστική ή απραγματοποίητη
- Δε γίνεται κριτική (σχολιασμός) ή διακοπή όσο παρουσιάζουν το θέμα τους, αλλά εξηγούν αργότερα τη σκέψη τους

Ομοιότητες/διαφορές Χιονοστιβάδας-Καταιγισμού ιδεών

Χιονοστιβάδα

- αποφασίζεται η ομάδα των εκπαιδευομένων να επεξεργαστεί ένα ζήτημα
- κάθε εκπαιδευόμενος ατομικά σχολιάζει γραπτά το ζήτημα για 3-4 λεπτά
- συγκρίνει τα σχόλια του με έναν άλλο εκπαιδευόμενο για 8-10 λεπτά εντοπίζοντας
  - κοινά σημεία,
  - διαφορές,
  - προβαίνοντας σε αλληλοσυμπλήρωση, κλπ
- η παραπάνω δραστηριότητα επαναλαμβάνεται μέσα σε ομάδες των τεσσάρων εκπαιδευομένων (2 δυάδες)
- οι απόψεις των εκπαιδευομένων παρουσιάζονται στην τάξη, γίνεται σύνθεση και εξαγονται συμπεράσματα

Καταιγισμός ιδεών

- ο εκπαιδευτής θα πρέπει να σημειώνει (π.χ. στον πίνακα) τις ιδέες των μαθητών πιστά, χωρίς καμία παρέμβαση σε αυτές!
- κατόπιν ταξινομεί τις λέξεις που έγραψε σε κατηγορίες και μέσω της τεχνικής ερωτήσεων - απαντήσεων ή μέσω της τεχνικής της συζήτησης ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σχολιάσουν τις κατηγορίες που προέκυψαν
- στο τέλος προβαίνει σε σύνθεση των όσων συζητήθηκαν
- μέσω του προϊόντος του "καταιγισμού" καθώς και του σχολιασμού που έπεται, καταφέρνουμε:
  - μια χαλαρή ατμόσφαιρα όπου απελευθερώνεται η σκέψη των εκπαιδευομένων και αξιοποιείται η δημιουργικότητά τους,
  - η ανακάλυψη των πολλαπλών πτυχών ενός ζητήματος,
  - η επίλυση ενός προβλήματος,
  - ο εμπλουτισμός των γνώσεων, κλπ

Επίδειξη

- Οι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν παρατηρώντας τον καθηγητή να εκτελεί ή να παρουσιάζει μια εκπαιδευτική πράξη, και ύστερα επαναλαμβάνουν οι ίδιοι
- Εφαρμόζεται για την απόκτηση συγκεκριμένων πρακτικών γνώσεων, και συνδυάζεται συνήθως με άλλες τεχνικές (εισήγηση, συζήτηση, κλπ)

Επίδειξη

Πλεονεκτήματα

Η μάθηση επιτυγχάνεται μέσα από την πράξη

Παρουσιάζονται ανάγλυφα οι ορθές και λανθασμένες πράξεις, εναλλακτικές λύσεις, διαδικασίες, κλπ

Εξασφαλίζεται η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος

Μειονεκτήματα

Δεν προωθείται η επικοινωνία και η πρωτοβουλία (βασίζεται στις πράξεις του διδάσκοντα)

Συχνά απαιτείται ειδικός εξοπλισμός

Ομάδες εργασίας

- Οι εκπαιδευόμενοι κατανέμονται σε ομάδες εργασίας, ανταλλάσσουν εμπειρίες ή εκπονούν ασκήσεις με σκοπό την πληρέστερη επεξεργασία της διδακτέας ύλης
- Δεν έχει τόση σημασία το θέμα, αλλά η ποιότητα της συνεργασίας και το κλίμα της ομάδας
- Η τεχνική αυτή εφαρμόζεται ευέλικτα σε συνδυασμό με τις άλλες τεχνικές που προαναφέρθηκαν
- Οι εκπαιδευόμενοι συσκέπτονται, εκπονούν ασκήσεις, εκτελούν πειράματα, επιλύουν προβλήματα, αντλούν συμπεράσματα, κλπ

Ομάδες εργασίας: πλεονεκτήματα

- Εξασφαλίζεται η ενεργή συμμετοχή και αναπτύσσεται ουσιαστικά η επικοινωνία μεταξύ των μαθητών
- Μέσα στην ομάδα επιτυγχάνεται
  - ✓ η έκφραση της γνώμης είναι πιο ελεύθερη
  - ✓ και οι ανταλλαγές περισσότερο αυθόρμητες
- Το γεγονός ότι η εργασία γίνεται συνολικά ελευθερώνει τους μαθητές από το φόβο της αποτυχίας
- Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναπτύσσεται ένα πνεύμα αμοιβαιότητας
- Οι μαθητές μαθαίνουν να αλληλοβοηθούνται αντί να έχουν ανταγωνιστική στάση

Ομάδες εργασίας: μειονεκτήματα

Για να έχει επιτυχία, απαιτείται ο εκπαιδευτής να

- μην έχει την τάση να συντονίζει τα πάντα,
- να εμπιστεύεται τις δυνατότητες των εκπαιδευομένων
- να τους επιτρέπει και προτρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες

Επίσης, ο εκπαιδευτής πρέπει να έχει την επιδεξιότητα να τηρεί τις προδιαγραφές για την αποτελεσματική λειτουργία των ομάδων

- κατάρτιση ομάδων
- καθορισμός χωρικών και χρονικών πλαισίων
- υποστήριξη και παρακολούθηση ομάδων
- εποπτεία αποτελεσμάτων

Επιλογή εκπαιδευτικών πρακτικών

Κάθε μία έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, και ενδείκνυται για συγκεκριμένες περιπτώσεις

Είναι σκόπιμο οι εκπαιδευτικές τεχνικές να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά (ανάλογα με τις συνθήκες και τις απαιτήσεις του μαθήματος) ώστε να επιτυγχάνονται

- τα βέλτιστα εκπαιδευτικά αποτελέσματα
- και να μη χάνουν οι μαθητές το ενδιαφέρον τους

Επιλογή εκπαιδευτικών πρακτικών

Είναι σκόπιμο να δίνεται έμφαση στις τεχνικές εκείνες που ευνοούν

- την ενεργοποίηση των μαθητών
- τη μεταξύ τους συνεργασία με τρόπο που ο ένας να αξιοποιεί τον άλλο ως πηγή μάθησης

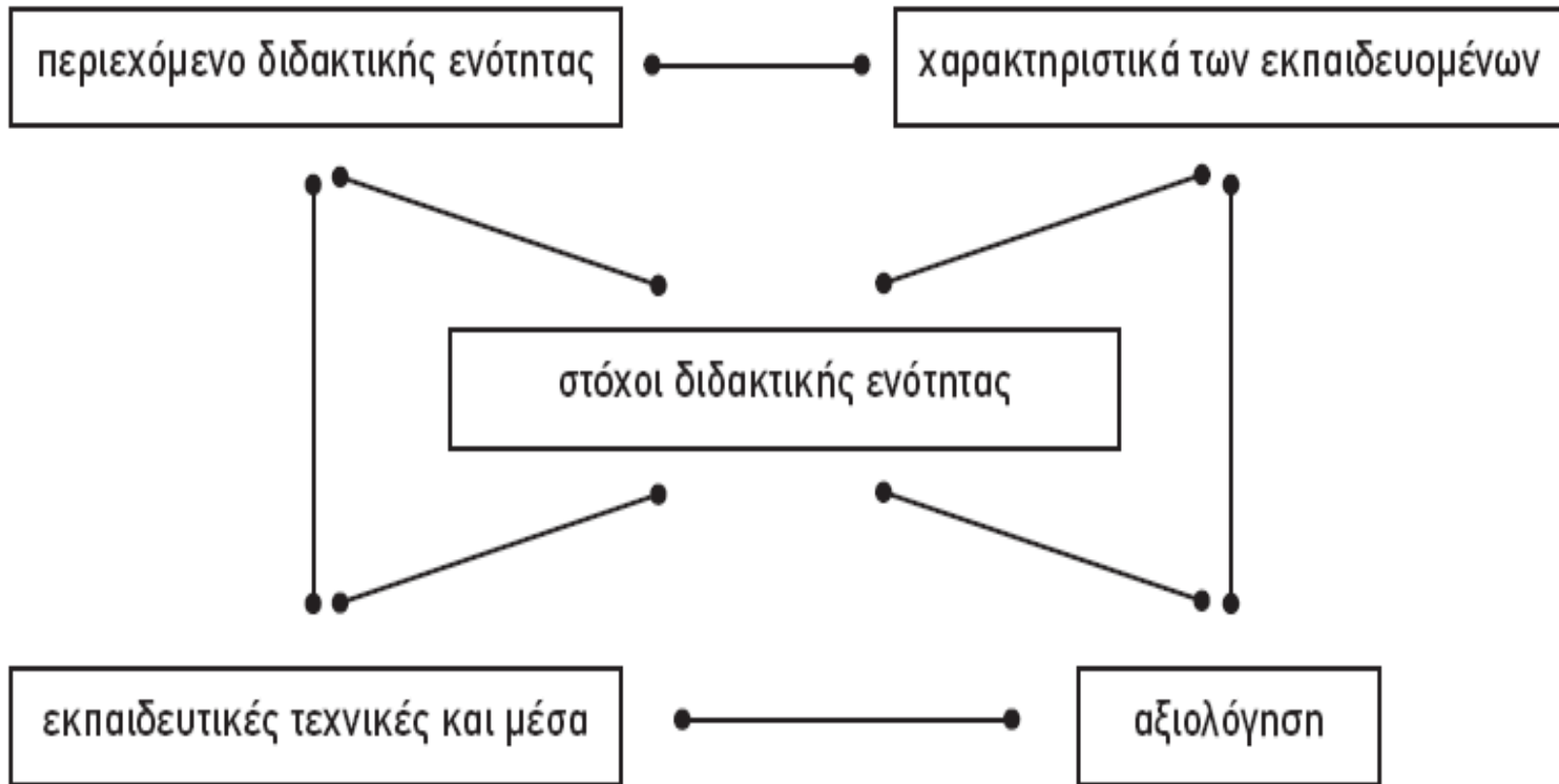
Είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι εκπαιδευτικές τεχνικές να συνδέουν τη σκέψη με τη δράση

Δεν υπάρχει εγχειρίδιο καλής λειτουργίας

Εποπτικά μέσα

- Κλασικοί Πίνακες (μαυροπίνακας, ασπροπίνακας)
- Χαρτοπίνακας (δεσμίδα μεγάλων φύλων χαρτιού επάνω σε τρίποδα)
- Πίνακας Ανακοινώσεων
- Έντυπα (βιβλία, φυλλάδια, φωτοτυπημένα κείμενα, σχέδια, χάρτες κ.ά., που διανέμονται στη διάρκεια των μαθημάτων)
- Προβολέας Διαφανειών (Επιδιασκόπιο) (οι διαφάνειες μπορούν να περιέχουν μικρά κείμενα, σχεδιαγράμματα, σκίτσα, πίνακες, αριθμούς, κ.ά.)
- Προβολέας Εικόνων (Σλάιντς)

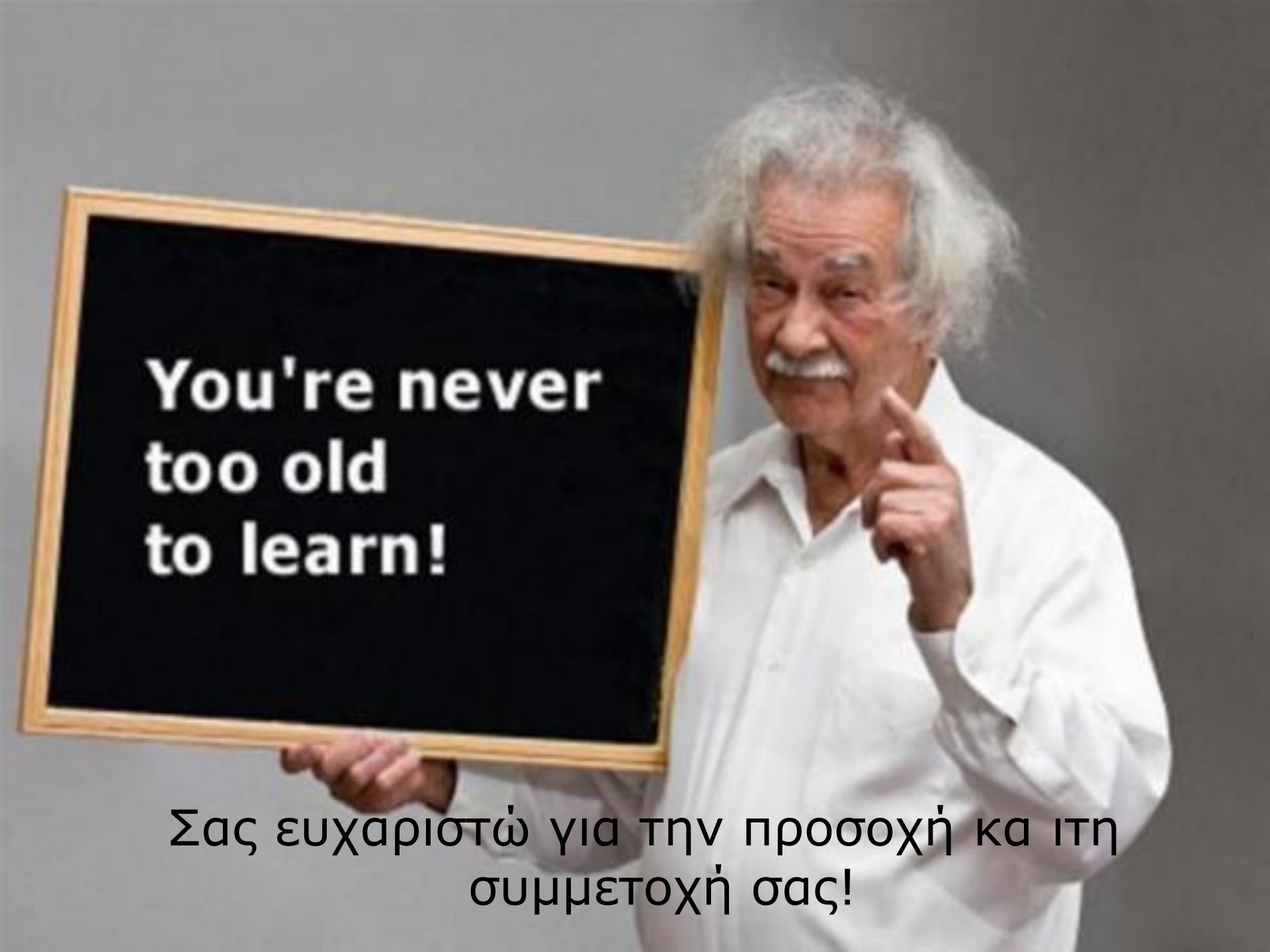
Σχεδιασμός διδακτικών ενοτήτων

4. Πρακτικές Εκπαίδευσης Ενηλίκων

1. Καταστρώστε ένα σχέδιο διδασκαλίας που να περιλαμβάνει μια μικρή εισήγηση, σε συγκεκριμένη διδακτική ενότητα ενός μαθήματος που διδάσκετε και δύο από τις εκπαιδευτικές τεχνικές που συζητήθηκαν
2. Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που προτίθεστε να χρησιμοποιήσετε είναι οι πλέον κατάλληλες; Κατά πόσο πιθανολογείτε ότι θα προωθήσουν
  - την ενεργοποίηση των εκπαιδευόμενων;
  - τον αλληλοεμπλουτισμό τους;
  - τον κριτικό τρόπο σκέψης;
  - τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη;

**You're never
too old
to learn!**

Σας ευχαριστώ για την προσοχή και τη
συμμετοχή σας!

Βιβλιογραφία

Βεργίδης, Δ. (επιμ.) (2003), Εκπαίδευση Ενηλίκων: Συμβολή στην Εξειδίκευση Στελεχών, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Κόκκος, Α. (2005), Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Coureu, S. (2000), Τα Βασικά Εργαλεία του Εκπαιδευτή Ενηλίκων, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Jarvis, P. (2004), Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Θεωρία και Πράξη, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Rogers, A. (2002), Η Εκπαίδευση Ενηλίκων, Αθήνα: Μεταίχμιο.